

Brexit – Procés català: els malsons de la Unió Europea

written by Raimon Aguado i Barqué | 1 d'agost de 2019

No descobreixo res quan dic que dos dels processos que més mal de caps han causat a la Unió Europea (UE) en els darrers anys han estat el Brexit i el procés català. Ambdós per motius ben diferents, inclús totalment contraposats si tenim en compte els anhels que tant el Regne Unit com Catalunya tenen en un futur immediat. Un és per un procés d'escissió i l'altre de secessió. No obstant això, tant l'un com l'altre tenen un tret en comú molt rellevant: la voluntat de l'ús del vot per solucionar els conflictes polítics. El desenvolupament i les conseqüències d'aquests processos han portat a posar contra les cordes a la UE que ja no sap com resoldre aquests afers sense haver de posar en risc els seus valors fundacionals. En aquest escrit exposaré quins són aquests reptes que la UE té al davant, comparant ambdós processos: el català i el britànic.

L'estructura del Parlament

Sigui per defecte o virtut, la UE és una organització supranacional poc o molt singular en comparació amb la resta d'organitzacions internacionals. Com ja sabem, el seu parlament és elegit per sufragi universal. Tanmateix, la distribució dels escons no es reparteixen proporcionalment en relació amb la quantitat total de població de cada estat membre sinó amb una proporcionalitat decreixent, és a dir, els països més poblats accepten tenir menys escons per afavorir la representació d'altres amb un tant per cent de població més baix. Aquesta distribució és la mateixa que es fa servir en la majoria de sistemes electorals europeus en què el que es busca és una major representació de les àrees menys poblades amb la intenció de donar veu a territoris els quals si no quedarien exclosos dels objectius electorals dels partits així com de

les polítiques públiques que aquests vulguin dur-hi a terme. En el cas de la UE, però, aquests territoris no són províncies sinó 28 estats amb interessos de país, i això obstaculitza el debat parlamentari i la presa de decisions i impedeix a vegades un resultat satisfactori per a tothom. Aquesta particularitat pren encara més importància quan parlem dels casos que tractem en aquestes línies, els quals posen en risc les sobirania i les fronteres.

L'estructura de la UE és un entremig entre un estat federal i un estat. Els estats accepten atorgar una part de la seva sobirania per un bé comú compartit amb els altres, sigui per aconseguir objectius polítics o econòmics. I és precisament per la concessió d'aquesta sobirania per on afloren els problemes, principalment causats pels mètodes aplicats en les resolucions de conflictes els quals donen lloc a desavinences entre els diferents estats que l'integren. Si analitzem com afecta això al procés català i britànic, convé subratllar que la posició inamovible de la UE pel que fa a les negociacions de separació amb el Regne Unit així com el silenci mantingut en relació amb el procés català, podrien ser principalment causats per la manca d'una política exterior comuna que englobi a tots els estats. El temor per part d'aquests a canviar el funcionament i la quota de representació que tenen assignada, atorgant més sobirania pel bé d'una unió més cohesionada territorialment, la converteix ara per ara en una "presó" per als estats, ja que aquests sovint no tenen suficient força a l'hora de negociar unilateralment els seus objectius.

Rebuig als referèndums

El referèndum del Brexit va néixer d'una iniciativa parlamentària proposada pel president James Cameron com a part d'una promesa electoral per aplacar els sentiments euroescèptics que hi havien dins el partit conservador. Les raons –com són habituals en casos d'aquesta envergadura– són

diverses: recuperar el control de la sobirania i de les fronteres, preocupacions per l'increment de la immigració, sensació de malestar econòmic per aportar massa diners a la UE, patriotisme reflectit en el desig de tornar a restablir lligams amb la Commonwealth, entre altres. Pel que fa al procés català, l'origen és quasi el mateix: una promesa electoral que els partits independentistes portaven al programa i en la qual es convocava un referèndum d'autodeterminació que en cas de guanyar l'opció independentista es donava pas a la proclamació de la República Catalana al Parlament.

Des de la celebració d'ambdós referèndums i amb el consegüent terrabastall causat pel seu desenvolupament i resultat, la UE i els estats membres han mantingut un comportament de rebuig o d'indiferència davant d'aquests referèndus, negant que aquesta sigui una bona via per resoldre els conflictes que, no oblidem, són de caràcter polític. L'explicació a aquest comportament pot ser derivada per la por d'un desmembrament general, ja sigui per l'augment de representants que durant els últims anys estan adquirint els partits nacionalistes i escèptics amb la UE, o per la voluntat d'exercir el dret a l'autodeterminació per part de nacions sense estat com són Escòcia i Catalunya. Com ja vaig subratllar en l'article anterior, la UE de moment no sembla estar en disposició d'interferir o d'obrir el meló de les independències regionals dins de les seves fronteres amb el consegüent desmembrament del territori, ja que –segons la interpretació que en fem– això donaria llum verda a altres regions i/o nacions que poden tenir les mateixes aspiracions, algunes de les quals pertanyents a països importants de la Unió com ho són Alemanya i França.

Posició política dels partits

Des de la celebració del referèndum pel Brexit així com les consegüents negociacions per aconseguir un acord de retirada

entre el Regne Unit i la UE, s'ha pogut copsar que hi ha una gran part de la societat anglesa molt crítica amb el govern, principalment per com s'han portat a terme aquestes negociacions, i en especial adreçades a la que fins fa poc era la primera ministra, Theresa May. Raó no els hi falta, fruit de la divisió que hi ha, no només dins les files del partit conservador sinó també dins altres partits amb representació al Parlament. Tanmateix, al meu entendre, no totes les divisions poden ser causades per la falta d'un resultat favorable en les votacions celebrades a la cambra a la recerca d'un acord definitiu, sinó que també hi poden haver elements externs que estiguin incidint sobre aquest bloqueig i que podrien estar relacionats amb les condicions tal vegada massa estrictes que la UE exigeix al país. Cal destacar els efectes col·laterals que les negociacions estan causant al Regne Unit: caiguda de la Lliura, bloqueig al Parlament i en el si dels partits, pèrdua de credibilitat en la política, fugida d'empreses per causa de la inestabilitat econòmica, pèrdua de confiança en la democràcia, inestabilitat entre les diferents nacions del regne, etc.

Però no només el Regne Unit sembla estar en un carreró sense sortida sinó també l'estat espanyol amb el cas català. El silenci mantingut per la UE fins al dia d'avui, fent els ulls grossos davant la situació de repressió que viu la societat catalana, i alhora acceptant l'anomalia de tenir presos polítics dins de les seves fronteres, va completament en contra dels valors que en teoria hauria de promoure. Els efectes d'aquest silenci també estan portant a la política espanyola a una situació de bloqueig creant un clima d'inestabilitat permanent, i no només deteriorant les institucions de l'estat sinó també les relacions que aquest té amb altres països europeus.

D'aquesta manera, doncs, tenim a la UE jugant un paper molt important en el desenvolupament d'ambdós processos que, com ja hem esmentat abans, té un efecte desestabilitzador en el

funcionament normal de l'estat britànic i espanyol. En aquest sentit, cal destacar com els partits polítics d'ambdós països assumeixen que la causa d'aquest desgavell és derivada per la falta d'acords dins dels mateixos estats, essent precisament aquest el mateix relat que ha mantingut la UE des del primer dia al considerar-los processos de caràcter intern. Si donem un cop d'ull a les posicions que sostenen els principals partits polítics d'ambdós països evidenciem com de gran n'és aquest desconcert. Pel que fa al Regne Unit, després de les infinites i fracassades negociacions pel Brexit, alguns partits han anat acostant posicions cap a la celebració d'un segon referèndum. Entre els que opten per aquesta opció hi ha els liberals-demòcrates, una bona part del partit laborista i una petita part dels conservadors. En la meua opinió, si ja és un sense sentit el sorgiment d'aquesta tendència que nega el resultat obtingut a les urnes, també ho hauria de ser el desinterès de la Unió davant aquest atzucac, ja que també pot ser-ne responsable.

Però com tot a la vida, sempre pot ser pitjor, si no només cal donar un cop d'ull a Espanya on aquesta negació al referèndum per part dels partits ja es produeix abans d'afrontar el problema políticament. Si analitzem les seves postures davant la demanda de referèndum que una gran majoria de la societat catalana reclama des de fa anys, veiem que tant els conservadors (PP), socialdemòcrates (PSOE), liberals nacionalistes (C's) i neo-franquistes (VOX), no només el neguen sinó que n'avalen la repressió que actualment sofreix la societat catalana, així com la decisió d'haver enviat el conflicte al terreny judicial amb el consegüent empresonament dels polítics catalans.

Renovar-se o morir

Arribats a aquest punt ens plantejem les següents preguntes: com és possible que la UE permeti aquesta pèrdua de confiança democràtica en el si dels seus estats membres? Quines són les

raons del seu comportament davant el Regne Unit i Catalunya, portant ambdós països a una situació límit? La resposta a tot això ja pot haver estat explicada en els punts anteriors, no obstant això, també en podem extreure una primera conclusió, que no és altra que constatar que la UE necessita urgentment una renovació. Sóc conscient que tampoc descobreixo res de nou afirmant això, se sap que aquesta iniciativa ja es contempla en destacats cercles polítics i econòmics de les altes esferes europees. Particularment, crec que aquesta renovació no hauria de passar pel desenvolupament de grans reformes estructurals, ja que això podria perjudicar la sobirania dels estats i desencadenar una situació de descomposició. Però sí que hauria de tenir com a objectiu obrir nous camins per tal de foragitar el posicionament inamovible i massa estricte de la unió davant els reptes que actualment té sobre la taula, així com elaborar noves lleis per tal de legitimar les decisions que democràticament exerceixi la ciutadania, és a dir, noves fórmules de democràcia directa que respectin la voluntat popular. Ara per ara, com podem veure, aquesta inacció porta a una situació d'estancament i de caos la qual cosa provoca una pèrdua de credibilitat general de la ciutadania envers la política i els seus governants.

A banda d'això, un altre argument que se'n pot extreure és mitjançant l'anàlisi de si hi ha altres elements que puguin estar incidint en el procés de presa de decisions i els quals també generin l'actual situació de bloqueig i falta d'iniciativa que té la UE a l'hora d'emprendre canvis. Tenim constància que l'economia i el capital tenen molta força. Les grans empreses i lobbies pressionen dins de la UE impedit el desenvolupament de reformes que puguin afectar el funcionament del mercat i l'economia. Amb tot, tot això ens porta a afirmar que aquesta situació de bloqueig podria ser causada per una estratègia de marcar terreny per a futurs navegants que vulguin emprendre camins semblants al procés català o britànic.

En conclusió, podem afirmar que tenim una UE que no només posa traves als estats perquè no puguin volar sols, sinó que tampoc li molesta si dins de les seves fronteres es generen situacions d'autoodi com ja s'estan donant dins del regne espanyol i britànic. Aquesta no és al meu entendre la posició que hauria d'adoptar la UE si el que vol és afrontar amb condicions els reptes que li venen al damunt. No obstant això, com ja hem esmentat abans, la solució no és gens fàcil, ja que s'hauria de tocar el moll de l'os de la unió amb la possible desbandada d'alguns països o provocant problemes territorials inclús pitjors que els actuals.

Per acabar, i recollint tot el que s'ha dit, crec que pot valer la pena fer una reflexió final sobre el procés d'autodeterminació català, car no hi trobem cap precedent semblant en la història de la UE. El que el fa especial és perquè Catalunya no és un estat, per tant, no té les eines per defensar les seves institucions ni la seva sobirania, ni tampoc els mecanismes per negociar unilateralment amb la Unió. Això obstaculitza als governants catalans tenir suficient veu en el dia a dia del Parlament Europeu així com la capacitat per poder incidir en les votacions celebrades a la cambra. En conseqüència, tot això indica que perquè Catalunya pugui aconseguir a curt termini un canvi significatiu que emplaci a la UE a fer passos per trobar un desllorigador que aturi el conflicte amb l'estat, aquest probablement no arribarà mitjançant una oferta unilateral amb la UE en la qual no es respecti el funcionament intern de l'estat espanyol, sinó per una proposta de negociació acordada entre les tres parts. No obstant això, per arribar a aquest punt – i deixant de banda el treball que puguin fer els partits polítics catalans al Parlament Europeu – l'única via que ara per ara té Catalunya només pot venir pel desenvolupament de mètodes de pressió, és a dir, per generar una situació de prou malestar perquè el conjunt de la Unió se'n ressenti i d'aquesta manera actuï. Ara bé, per arribar a aquest punt caldria tenir clares quines són aquestes situacions per les quals la UE podria moure peça i

prendre partit del conflicte. En la meva opinió, aquest moviment només podria produir-se si es donessin dues situacions: l'aparició d'un clima de violència, o una crisi econòmica sostinguda en el temps. Sembla ser, doncs – i fent un símil amb el joc d'escacs – que l'únic camí que de moment deixa la UE per legitimar la voluntat popular del poble català no és la de fer escac al rei sinó la de tirar el tauler pels aires.